

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MANUELA CAMPOSA SÁNCHEZA-BORDONY
przedstawiona w dniu 26 marca 2020 r.¹

Sprawa C-80/19

E.E.

przy udziale:

Kauno miesto 4-ojo notaro biuro notarė Virginija Jarienė,

K.-D.E.

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy)]

Odesłanie prejudycjalne – Współpraca sądowa w sprawach cywilnych – Rozporządzenie (UE) nr 650/2012 – Zakres stosowania – Pojęcie sprawy spadkowej mającej skutki transgraniczne – Pojęcie miejsca zwykłego pobytu – Związanie notariuszy zasadami jurysdykcji międzynarodowej – Pojęcie dokumentu urzędowego – Wybór prawa wynikający z postanowień rozrządzenia na wypadek śmierci – Przepisy przejściowe – Przyznanie jurysdykcji międzynarodowej przez zainteresowane strony

1. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sąd najwyższy Litwy) przedkłada szereg pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni rozporządzenia (UE) nr 650/2012². W ocenie Lietuvos Aukščiausiasis Teismas są one konieczne w celu rozstrzygnięcia w przedmiocie zaskarżenia odmowy uwzględnienia przez notariusza w tym państwie wniosku o wszczęcie postępowania spadkowego i wydania krajowego poświadczenia prawa do dziedziczenia.

2. Spór powstał w ramach sprawy spadkowej dotyczącej dziedziczenia po obywatelce litewskiej zamieszkałej w Niemczech³, która sporządziła testament na Litwie i której masa spadkowa znajduje się w tym państwie. Jej syn, również będący obywatelem litewskim, złożył u notariusza w Kownie (Litwa) wniosek o wszczęcie postępowania spadkowego i wydanie poświadczenia prawa do dziedziczenia, które to żądania notariusz odrzucił, uzasadniając tę decyzję okolicznością, że miejsce zwykłego pobytu zmarłej znajdowało się w Niemczech.

3. Zgodnie z sugestią Trybunału niniejsza opinia ograniczy się do pytań prejudycjalnych od czwartego do szóstego. Analizując wskazane pytania, będę jednak musiał odnieść się na marginesie do treści niektórych z pozostałych pytań.

1 Język oryginału: hiszpański.

2 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego (Dz.U. 2012, L 201, s. 107; zwane dalej „rozporządzeniem”).

3 Ta kwestia faktyczna jest przedmiotem dyskusji w sporze.

I. Ramy prawne

A. Prawo Unii. Rozporządzenie nr 650/2012

4. Istotne są następujące motywy:

„(7) Należy ułatwić prawidłowe funkcjonowanie rynku wewnętrznego poprzez usuwanie przeszkód w swobodnym przepływie osób, które napotykały obecnie trudności w wykonywaniu przysługujących im praw w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne. W europejskiej przestrzeni sprawiedliwości obywatele muszą być w stanie uregulować zawczasu swoje sprawy spadkowe. Prawa spadkobierców i zapisobierców, innych osób bliskich zmarłemu oraz wierzycieli spadkowych muszą zostać zagwarantowane w sposób skuteczny.

[...]

(20) Niniejsze rozporządzenie powinno respektować różne systemy regulujące kwestie dziedziczenia stosowane w państwach członkowskich. Do celów niniejszego rozporządzenia termin »sąd« powinien zatem być rozumiany szeroko, tak aby obejmował nie tylko sądy w dosłownym znaczeniu tego słowa, sprawujące funkcje sądownicze, lecz także notariuszy lub urzędy stanu cywilnego w niektórych państwach członkowskich, sprawujące w niektórych sprawach dotyczących spadku funkcje sądownicze, oraz notariuszy i przedstawicieli zawodów prawniczych, którzy w niektórych państwach członkowskich sprawują funkcje sądownicze w danej sprawie spadkowej na podstawie przekazania uprawnień przez sąd. Wszystkie sądy w rozumieniu niniejszego rozporządzenia powinny być związane zasadami jurysdykcji określonymi w niniejszym rozporządzeniu. Natomiast termin »sąd« nie powinien obejmować organów pozasądowych państwa członkowskiego uprawnionych na mocy prawa krajowego do zajmowania się sprawami spadkowymi, takich jak notariusze w większości państw członkowskich, w których zazwyczaj nie sprawują oni funkcji sądowniczych.

(21) Niniejsze rozporządzenie powinno umożliwiać wszystkim notariuszom, którzy są właściwi w państwach członkowskich w sprawach spadkowych, wykonywanie tych uprawnień. To, czy notariusze w danym państwie członkowskim są związani zasadami jurysdykcji określonymi w niniejszym rozporządzeniu, powinno zależeć od tego, czy są oni objęci zakresem definicji »sądu« do celów niniejszego rozporządzenia.

[...]

(23) W świetle rosnącej mobilności obywateli oraz z myślą o zapewnieniu należytego działania wymiaru sprawiedliwości w Unii i o zapewnieniu rzeczywistego łącznika między daną sprawą spadkową a państwem członkowskim, w którym sprawowana jest jurysdykcja, w niniejszym rozporządzeniu należy przewidzieć, że do celów ustalenia zarówno jurysdykcji jak i prawa właściwego ogólnym łącznikiem powinno być miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci. Aby ustalić miejsce zwykłego pobytu, organ zajmujący się sprawą spadkową powinien dokonać ogólnej oceny okoliczności życia zmarłego w latach poprzedzających jego śmierć i w chwili jego śmierci, uwzględniając wszystkie istotne elementy faktyczne, w szczególności czas trwania i regularność obecności zmarłego w danym państwie oraz warunki i powody tej obecności. Tak ustalone miejsce zwykłego pobytu powinno wykazywać ścisły i stabilny związek z danym państwem, uwzględniając konkretne cele niniejszego rozporządzenia.

(24) W niektórych przypadkach ustalenie miejsca zwykłego pobytu zmarłego może okazać się skomplikowane. Taka sytuacja może nastąpić w szczególności w przypadku, gdy zmarły z powodów zawodowych lub ekonomicznych wyjechał za granicę, aby tam pracować, czasami na długi okres, ale zachował ścisły i stabilny związek ze swoim państwem pochodzenia. W takim

przypadku – w zależności od okoliczności danej sprawy – zmarłego można by uznać za nadal posiadającego miejsce zwykłego pobytu w państwie pochodzenia, w którym znajdował się ośrodek interesów jego życia rodzinnego i społecznego. Inne złożone przypadki mogą dotyczyć sytuacji, gdy zmarły mieszkał na zmianę w kilku kolejnych państwach lub gdy podróżował między państwami, nie osiedlając się na stałe w żadnym z nich. Jeżeli zmarły był obywatelem jednego z tych państw lub wszystkie główne składniki jego majątku znajdowały się w jednym z tych państw, szczególnym czynnikiem w ogólnej ocenie wszystkich okoliczności faktycznych mogłoby być jego obywatelstwo lub położenie tych składników majątku.

- (25) Przy ustalaniu prawa właściwego dla dziedziczenia organ zajmujący się sprawą spadkową może w wyjątkowych sytuacjach – na przykład gdy zmarły przeniósł się do państwa zwykłego pobytu stosunkowo krótko przed śmiercią, a wszystkie okoliczności sprawy wskazują, że był on w sposób oczywisty bliżej związany z innym państwem – dojść do wniosku, że prawem właściwym dla dziedziczenia nie powinno być prawo państwa zwykłego pobytu zmarłego, lecz prawo państwa, z którym zmarły był w oczywisty sposób bliżej związany. Ten oczywiście najbliższy związek nie powinien być jednak przywoływany jako pomocniczy łącznik w przypadkach, gdy ustalenie miejsca zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci okazuje się skomplikowane.

[...]

- (27) Przepisy niniejszego rozporządzenia są skonstruowane tak, aby zapewnić stosowanie przez organ zajmujący się sprawami spadkowymi w większości przypadków własnego prawa. W niniejszym rozporządzeniu przewiduje się zatem szereg mechanizmów, które byłyby uruchamiane w sytuacji, gdy zmarły wybrał jako prawo, któremu podlega dziedziczenie po nim, prawo państwa członkowskiego, którego był obywatelem.

- (28) Jednym z takich mechanizmów powinno być umożliwienie zainteresowanym stronom zawarcia umowy prorogacyjnej na rzecz sądów państwa członkowskiego wybranego prawa [...].

[...]

- (37) Aby umożliwić obywatelom czerpanie korzyści z uczestnictwa w rynku wewnętrznym, przy zachowaniu całkowitej pewności prawa, niniejsze rozporządzenie powinno umożliwiać określenie z wyprzedzeniem prawa właściwego dla dziedziczenia. Należy wprowadzić zharmonizowane normy kolizyjne w celu uniknięcia sprzecznych rezultatów. Zasada ogólna powinna zapewniać, aby dziedziczenie podlegało możliwemu do przewidzenia prawu, z którym posiada ono ścisły związek. Przez wzgląd na pewność prawa oraz w celu uniknięcia fragmentaryzacji dziedziczenia, prawu temu powinien podlegać ogół spraw dotyczących spadku, to znaczy cały majątek spadkowy, bez względu na charakter składników tego majątku i niezależnie od tego, czy składniki majątku znajdują się w innym państwie członkowskim, czy w państwie trzecim.

[...]

- (39) Wybór prawa powinien być wyraźnie dokonany w oświadczeniu w formie rozrządzenia na wypadek śmierci lub powinien wynikać z postanowień takiego rozrządzenia. Wybór prawa może być uznany za wynikający z rozrządzenia na wypadek śmierci, jeżeli – na przykład – zmarły w swoim rozrządzeniu poczynił odniesienie do konkretnych przepisów prawa państwa jego obywatelstwa lub jeżeli w inny sposób wymienił to prawo”.

5. Zgodnie z art. 3 ust. 1:

„g) »orzeczenie« oznacza każdą decyzję w sprawach dotyczących dziedziczenia wydaną przez sąd państwa członkowskiego, niezależnie od nazwy takiej decyzji, w tym postanowienie w przedmiocie ustalenia kosztów postępowania wydane przez urzędnika sądowego;

[...]

- i) »dokument urzędowy« oznacza dokument dotyczący dziedziczenia, który został oficjalnie sporządzony lub zarejestrowany jako dokument urzędowy w państwie członkowskim i którego autentyczność:
 - (i) dotyczy podpisu i treści dokumentu urzędowego; oraz
 - (ii) została stwierdzona przez organ publiczny lub inny organ uprawniony do tego przez państwo członkowskie pochodzenia”.

6. Artykuł 3 ust. 2 stanowi:

„Do celów niniejszego rozporządzenia termin »sąd« oznacza każdy organ sądowy i wszystkie inne organy oraz przedstawiciele zawodów prawniczych właściwych w sprawach spadkowych, którzy wykonują funkcje sądowe lub działają na podstawie przekazania uprawnień przez organ sądowy lub działają pod kontrolą organu sądowego, pod warunkiem że takie inne organy i przedstawiciele zawodów prawniczych zapewniają gwarancje bezstronności i prawa wszystkich stron do bycia wysłuchanymi oraz pod warunkiem, że ich orzeczenia na mocy prawa państwa członkowskiego, w którym działają:

- a) mogą być przedmiotem zaskarżenia do organu sądowego lub ponownego rozpoznania przez organ sądowy; oraz
- b) mają moc i skutek podobne do orzeczenia organu sądowego w takiej samej sprawie.

[...]”.

7. Zgodnie z art. 4:

„Sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają jurysdykcję do orzekania co do ogółu spraw dotyczących spadku”.

8. Artykuł 5 stanowi:

„1. W przypadku gdy wybrane przez zmarłego prawo regulujące dziedziczenie po nim zgodnie z art. 22 jest prawem państwa członkowskiego, zainteresowane strony mogą umówić się, że wyłączną jurysdykcję do orzekania w sprawie dotyczącej spadku mają sąd lub sądy tego państwa członkowskiego.

2. Taka umowa prorogacyjna sporządzana jest na piśmie, opatrywana datą i podpisywana przez zainteresowane strony. [...]”

9. Zgodnie z art. 7:

„Sądy państwa członkowskiego, którego prawo wybrał zmarły zgodnie z art. 22, mają jurysdykcję do orzekania w sprawie spadkowej, jeżeli:

[...]

- c) strony postępowania wyraźnie uznały jurysdykcję sądu, do którego wniesiono sprawę”.

10. Zgodnie z brzmieniem art. 9 ust. 1:

„W przypadku gdy w trakcie postępowania przed sądem państwa członkowskiego mającym jurysdykcję na podstawie art. 7 okaże się, że nie wszystkie strony tego postępowania są stronami umowy prorogacyjnej, sąd zachowuje jurysdykcję, jeżeli strony postępowania niebędące stronami umowy wdadzą się w spór, nie kwestionując jurysdykcji sądu”.

11. Artykuł 22 stanowi:

„1. Każdy może dokonać wyboru prawa państwa, którego obywatelstwo posiada w chwili dokonywania wyboru lub w chwili śmierci, jako prawa, któremu podlega ogół spraw dotyczących jego spadku.

[...]

2. Wybór prawa musi być dokonany w sposób wyraźny w oświadczeniu w formie rozrządzenia na wypadek śmierci lub musi wynikać z postanowień takiego rozrządzenia.

[...]”

12. Zgodnie z art. 59 ust. 1:

„Dokument urzędowy sporządzony w państwie członkowskim wywołuje w innym państwie członkowskim takie same skutki dowodowe jak w państwie członkowskim pochodzenia lub skutki dowodowe najbardziej z nimi porównywalne, o ile nie jest to w sposób oczywisty sprzeczne z porządkiem publicznym (*ordre public*) danego państwa członkowskiego.

[...]”.

13. Zgodnie z art. 83 ust. 2 i 4:

„2. W sytuacji, w której zmarły przed dniem 17 sierpnia 2015 r. dokonał wyboru prawa właściwego dla dziedziczenia, wybór ten jest ważny, o ile spełnia warunki określone w rozdziale III lub o ile jest on ważny na podstawie przepisów prawa prywatnego międzynarodowego, które obowiązywały w chwili dokonania wyboru w państwie, w którym zmarły miał miejsce zwykłego pobytu lub w którymkolwiek z państw, którego obywatelstwo posiadał.

[...]

4. Jeżeli rozrządzenie na wypadek śmierci zostało dokonane przed dniem 17 sierpnia 2015 r. zgodnie z prawem, które zmarły mógł wybrać zgodnie z niniejszym rozporządzeniem, prawo to uważa się za wybrane jako prawo właściwe dla dziedziczenia”.

B. Prawo krajowe

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Kodeks cywilny)

14. Artykuł 5.4 stanowi:

„1. Miejscem otwarcia spadku jest ostatnie miejsce zamieszkania zmarłego (art. 2 ust. 12 niniejszego kodeksu).

[...]

4. W razie wystąpienia sporu miejsce otwarcia spadku, na wniosek zainteresowanych stron, ustala sąd, uwzględniając wszystkie okoliczności sprawy”.

15. Artykuł 5.66 stanowi:

„1. Spadkobiercy, którzy są powołani do spadku z mocy ustawy albo z testamentu, mogą zwrócić się do notariusza właściwego dla miejsca otwarcia spadku o wydanie poświadczenia prawa do dziedziczenia [...]”.

2. *Lietuvos Respublikos notariato įstatymas (ustawa o notariacie)*

16. Artykuł 1 stanowi:

„Instytucja notariatu obejmuje wszystkich notariuszy, którzy zgodnie z niniejszą ustawą są uprawnieni do zgodnego z prawem ustalenia niekwestionowanych praw podmiotowych oraz faktów prawnych dotyczących osób fizycznych i prawnych, jak również do zapewnienia ochrony uzasadnionych interesów tych osób i państwa”.

17. Zgodnie z art. 26:

„Notariusze dokonują następujących czynności notarialnych:

[...]

(2) wydawanie aktów poświadczenia dziedziczenia;

[...]

Należy uznać, iż fakty wskazane w dokumentach poświadczonych przez notariusza są faktami ustalonymi i nie wymagają udowodnienia, o ile dokumenty (lub ich części) nie zostały uznane za nieważne w ramach postępowania wskazanego w ustawie”.

3. *Civilinio proceso kodeksas (Kodeks postępowania cywilnego)*

18. Artykuł 444 ust. 2 stanowi:

„Sąd rozpoznaje sprawy:

[...]

(8) dotyczące przyjęcia spadku i ustalenia faktycznego miejsca otwarcia spadku”.

19. Zgodnie z brzmieniem art. 511 ust. 1:

„Na dokonaną czynność notarialną lub odmowę dokonania czynności notarialnych przysługuje zażalenie w trybie wskazanym w niniejszym rozdziale”.

II. Okoliczności faktyczne, postępowanie i pytania prejudycjalne

20. E.E. jest obywatelem litewskim, którego matka zawarła związek małżeński z K.-D.E., obywatelem niemieckim. Matka i syn (z poprzedniego małżeństwa) przeprowadzili się do Niemiec, gdy syn był niepełnoletni.

21. W dniu 4 lipca 2013 r. matka E.E. sporządziła testament przed notariuszem w Godlewie (Litwa), powołując E.E. do całości jej spadku jako jedynego spadkobiercę⁴.

22. W dniu 17 lipca 2017 r. E.E. zwrócił się do kancelarii notarialnej nr 4 w Kownie (Litwa) z wnioskiem o wszczęcie postępowania spadkowego i wydanie poświadczenia prawa do dziedziczenia⁵.

23. Notariusz odrzucił wniosek E.E., uzasadniając decyzję przekonaniem, że miejscem zwykłego pobytu zmarłej w chwili jej śmierci, w rozumieniu rozporządzenia, były Niemcy.

24. E.E. zaskarżył odmowę notariusza do Kauno apylinkės teismas (sądu rejonowego w Kownie, Litwa). Sąd ten stwierdził w dniu 29 stycznia 2018 r., że chociaż matka E.E. przyznała, iż przeprowadziła się do Niemiec, to jednak nie zerwała więzi z Litwą. Z tego powodu, w oparciu o zasady racjonalności i dobrej wiary, sąd uwzględnił skargę, uchylił decyzję notariusza i nakazał mu dokonanie czynności notarialnej.

25. Notariusz wniósł apelację od tego orzeczenia do Kauno apygardos teismas (sądu okręgowego w Kownie, Litwa), który w wyroku z dnia 26 kwietnia 2018 r. uchylił wspomniane orzeczenie. Sąd apelacyjny stwierdził, że w przypadku, gdy miejsce zwykłego pobytu osoby zmarłej stanowi kwestię sporną, jedynie sąd może ustalić, że jej miejsce zwykłego pobytu znajdowało się w jej państwie pochodzenia, a w niniejszej sprawie nic nie wskazywało na to, że wnoszący skargę kasacyjną podniósł tę kwestię przed sądem. Sąd apelacyjny orzekł również, że uchylając zaskarżoną decyzję notariusza, sąd pierwszej instancji niesłusznie oparł się na zasadach ogólnych.

26. E.E. wniósł skargę kasacyjną do Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądu najwyższego Litwy), który przedkłada Trybunałowi Sprawiedliwości następujące pytania prejudycjalne:

- „1) Czy sytuację taką jak występująca w rozpoznawanej sprawie, w której obywatelka miała miejsce zwykłego pobytu w dniu śmierci prawdopodobnie w innym państwie członkowskim, ale w każdym razie nigdy nie zerwała więzi ze swoim państwem pochodzenia i przed śmiercią między innymi sporządziła testament na Litwie, pozostawiając całość swojego majątku spadkobiercy będącemu obywatelem Litwy, natomiast w chwili otwarcia spadku ustalono, że w skład masy spadkowej wchodzi wyłącznie nieruchomość położona jedynie na Litwie, zaś obywatel innego państwa członkowskiego będący pozostającym przy życiu współmałżonkiem spadkodawczyni wyraził wprost zamiar zrzeczenia się wszelkich roszczeń do spadku po zmarłej, nie uczestniczył w postępowaniu sądowym prowadzonym na Litwie i poddał się jurysdykcji sądów litewskich oraz stosowaniu prawa litewskiego, należy uznać za sprawę spadkową mającą skutki transgraniczne w rozumieniu rozporządzenia nr 650/2012, do której należy stosować to rozporządzenie?
- 2) Czy litewskiego notariusza, który dokonuje otwarcia sprawy spadkowej, wydaje poświadczenie prawa do dziedziczenia i podejmuje inne czynności konieczne do potwierdzenia przez spadkobiercę jego praw, należy uznawać za „sąd” w rozumieniu art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012, mając na względzie, że przy dokonywaniu tych czynności notariusze przestrzegają zasad bezstronności i niezależności, ich decyzje są wiążące dla nich samych lub dla organów sądowych, a ich czynności mogą być przedmiotem kontroli sądowej?
- 3) Jeżeli odpowiedź na pytanie drugie jest twierdząca, czy poświadczenia prawa do dziedziczenia wydawane przez litewskich notariuszy należy uznawać za orzeczenia w rozumieniu art. 3 ust. 1 lit. g) rozporządzenia nr 650/2012 i czy należy z tego względu ustalić jurysdykcję na potrzeby ich wydawania?

4 Matka E.E. oświadczyła, że pozostawia E.E. wszystkie swe nieruchomości położone na Litwie lub poza nią, a także pieniądze zdeponowane w litewskim banku. Oświadczyła również, że mieszka w Niemczech.

5 Z informacji zawartych w aktach postępowania wynika, że spadkodawczyni zmarła po dniu 17 sierpnia 2015 r.

- 4) Jeżeli odpowiedź na pytanie drugie jest przecząca, czy przepisy art. 4 i 59 rozporządzenia nr 650/2012 (łącznie lub oddzielnie, lecz bez ograniczenia do tych artykułów) należy interpretować w ten sposób, że notariusze litewscy są uprawnieni do wydawania poświadczeń prawa do dziedziczenia bez konieczności przestrzegania ogólnych zasad dotyczących jurysdykcji, a poświadczenia te będą uznane za dokumenty urzędowe, które mogą wywoływać skutki prawne w innych państwach członkowskich?
- 5) Czy art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 (lub inne przepisy tego rozporządzenia) należy interpretować w ten sposób, że miejsce zwykłego pobytu zmarłego można ustalić tylko w jednym, konkretnym państwie członkowskim?
- 6) Czy przepisy art. 4, 5, 7 i 22 rozporządzenia nr 650/2012 (łącznie lub oddzielnie, lecz bez ograniczenia do tych artykułów) należy interpretować i stosować w taki sposób, że w niniejszej sprawie, w świetle faktów przedstawionych w pytaniu pierwszym należy uznać, iż zainteresowane strony zgodziły się na jurysdykcję sądów litewskich i stosowanie prawa litewskiego?”

III. Postępowanie przed Trybunałem

27. Odesłanie prejudycjalne wpłynęło do Trybunału Sprawiedliwości w dniu 4 lutego 2019 r. Uwagi przedstawiły rządy: Austrii, Węgier, Litwy, Królestwa Hiszpanii i Republiki Czeskiej, a także Komisja.

28. W dniu 16 stycznia 2020 r. odbyła się rozprawa, w której udział wzięli przedstawiciele rządów Litwy i Królestwa Hiszpanii, a także Komisji Europejskiej.

IV. Analiza

29. W pierwszej kolejności odniosę się do (piątego) pytania dotyczącego możliwości, aby miejsce zwykłego pobytu osoby zmarłej znajdowało się w kilku państwach członkowskich. Aby odpowiedzieć na to pytanie, muszę w sposób nieunikniony ustosunkować się do możliwości stosowania rozporządzenia do niniejszej sprawy.

30. W drugiej kolejności odniosę się do (czwartego) pytania dotyczącego poświadczenia prawa do dziedziczenia, co z kolei wymagać będzie ustosunkowania się do uznania notariusza, który wydaje wspomniane poświadczenie za organ sądowy.

31. Wreszcie, poprzestaną na ostatnim (szóstym) pytaniu dotyczącym jurysdykcji sądów litewskich i stosowania prawa litewskiego tego państwa do sprawy spadkowej będącej przedmiotem sporu.

A. W przedmiocie piątego pytania prejudycjalnego

1. Możliwość stosowania rozporządzenia

a) Sprawy spadkowe „mające skutki transgraniczne”

32. Rozporządzenie ma na celu usunięcie „przeszkód w swobodnym przepływie osób, które napotykają obecnie trudności w wykonywaniu przysługujących im praw w zakresie spraw spadkowych mających skutki transgraniczne”⁶.

⁶ Motyw 7. Zobacz także wyrok z dnia 21 czerwca 2018 r., Oberle (C-20/17, EU:C:2018:485, pkt 32; zwany dalej „wyrokiem Oberle”).

33. W rozporządzeniu brak jest definicji „sprawy spadkowej mającej skutki transgraniczne” oraz wykazu elementów, które – w przypadku, gdy są rozproszone w różnych państwach – pozwalają na dokładne określenie tych skutków. Moim zdaniem cel rozporządzenia, który wymieniałem powyżej, wskazuje na elastyczną ocenę tych zwrotów, tak aby obejmowały one wszelkie sprawy spadkowe, których organizacja (przez spadkodawcę) lub których rozpatrywanie (po śmierci spadkodawcy) napotyka przeszkody wynikające z istnienia więzi z więcej niż jednym państwem.

34. W myśl rozdziałów II i III rozporządzenia miejsce zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci⁷ stanowi wspólne kryterium określające jurysdykcję międzynarodową i punkt styczny normy kolizyjnej. W oparciu o to kryterium należy ocenić, czy ze względu na położenie *innego* elementu w państwie innym niż państwo miejsca pobytu zmarłego sprawa spadkowa nie ma charakteru wyłącznie krajowego.

35. Co do tego, jaki może być ten „inny element”, poszczególne przepisy rozporządzenia odnoszą się do przypadków spraw spadkowych, które mogą podlegać więcej niż jednej jurysdykcji, dostarczając w sposób niewyczerpujący wskazówek pozwalających na uznanie ich ponadnarodowego charakteru. Status składników majątku, spadkobierców, zapisobierców lub innych bliskich krewnych zmarłego, jak również obywatelstwo zmarłego stanowią inne typowe dane, które mogą zostać wzięte pod uwagę.

b) Obligatoryjny charakter stosowania

36. Stosowanie rozporządzenia nie jest dyspozytywne, to znaczy nie zależy od woli żadnej ze stron⁸. Jest ono nałożone na podmiot prawny i nie ma możliwości wyłączenia go, gdy w świetle przepisów rozporządzenia okaże się, że dana sprawa spadkowa może mieć skutki w kilku jurysdykcjach.

37. Rozporządzenie zapewnia natomiast zainteresowanym stronom środki łagodzenia, do pewnego stopnia, skutków wynikających z transgranicznego charakteru sytuacji.

38. W szczególności art. 22 rozporządzenia zezwala zmarłemu na podjęcie inicjatywy za życia w celu złagodzenia skutków zwykłego pobytu w państwie innym niż to, w którym skupiają się pozostałe czynniki (prawdopodobnie) mające znaczenie dla dziedziczenia. Może jednak to uczynić jedynie w ramach przewidzianych w rozporządzeniu: tylko wtedy, gdy jest obywatelem drugiego państwa. W takim przypadku może on wybrać prawo tego państwa jako właściwe.

39. Dziedziczenie nie przestaje mieć charakteru międzynarodowego z uwagi na tę możliwość, jednak w oparciu o nią zainteresowane strony po śmierci spadkodawcy będą miały możliwość przyznania jurysdykcji międzynarodowej sądom tego państwa⁹ (art. 5 i nast. rozporządzenia).

⁷ W przypadku gdy pytanie dotyczące możliwości stosowania rozporządzenia powstaje w celu określenia prawa właściwego dla przyszłego dziedziczenia, odpowiedź będzie co do zasady oparta na założeniu, że obecne miejsce zwykłego pobytu będzie ostatnim miejscem zwykłego pobytu. Nie jest wymagane, aby państwo, w którym spadkodawca mieszka, było członkiem Unii i było związane rozporządzeniem: zob. art. 10 mający zastosowanie, jeżeli miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy znajdowało się w państwie niepodlegającym rozporządzeniu, ale składniki majątku spadkowego znajdują się w państwie, które podlega rozporządzeniu; lub art. 20 dotyczący powszechnego stosowania norm kolizyjnych rozporządzenia.

⁸ Rozporządzenie uznaje natomiast pewien wpływ na wolę zmarłego i innych zainteresowanych stron: zob. poniżej pkt 92 i nast. w odniesieniu do pytania szóstego sądu odsyłającego.

⁹ Pod warunkiem że chodzi o państwo członkowskie Unii, związane rozporządzeniem.

2. W przedmiocie pojęcia „miejsca zwykłego pobytu zmarłego w chwili śmierci”

40. Sąd odsyłający zmierza zasadniczo do ustalenia, czy miejsce zwykłego pobytu zmarłego, w rozumieniu rozporządzenia, musi być tylko jedno, czy też przeciwnie, można by uznać, że miał on kilka miejsc zwykłego pobytu¹⁰.

a) Tylko jedno miejsce zwykłego pobytu

41. Jak już wskazałem, w systematyce rozporządzenia miejsce zwykłego pobytu stanowi co do zasady „ogólny łącznik” określający jurysdykcję międzynarodową i prawo właściwe. W mojej ocenie możliwe jest tylko jedno, a nie kilka miejsc zwykłego pobytu.

42. Argumenty dotyczące przewidywalności, pewności prawa, zapobiegania sprzecznym ze sobą rezultatom lub powołanie się na prawo właściwe dla ogółu spraw dotyczących spadku w celu uniknięcia jego fragmentaryzacji, które to argumenty są wymienione w motywie 37 rozporządzenia, przemawiają za tym, że miejsce stałego pobytu powinno być jedno. Ideę tę wzmacnia motyw 27, zgodnie z którym przepisy rozporządzenia są skonstruowane tak, aby zapewnić stosowanie przez organ zajmujący się sprawami spadkowymi w większości przypadków własnego prawa.

43. Nie ma wątpliwości co do tego, że rozporządzenie przewiduje możliwość, iż „zmarły mieszkał na zmianę w kilku kolejnych państwach lub [...] podróżował między państwami, nie osiedlając się na stałe w żadnym z nich”¹¹. Jednakże w tych przypadkach, które rozporządzenie określa jako *złożone*, proponowane w nim rozwiązanie łączy różne czynniki, aby przeprowadzić ostateczną ocenę wszystkich obiektywnych okoliczności w celu ustalenia, które miejsce było „właściwym” miejscem zwykłego pobytu.

44. Przepisy rozporządzenia straciłyby swoją użyteczność, gdyby uznano, że w celu rozstrzygnięcia problemów, które stara się ono rozwiązać, dana osoba może mieć jednocześnie miejsce zwykłego pobytu w różnych państwach. Taka możliwość pozbawiłaby znaczenia sporą część przepisów samego aktu prawnego, które – co pragnę podkreślić – odnoszą się za każdym razem do miejsca zwykłego pobytu w liczbie pojedynczej, a nie mnogiej.

b) Ustalenie miejsca zwykłego pobytu

45. Rozporządzenie nie zawiera również definicji „miejsca zwykłego pobytu” w kontekście transgranicznej sprawy spadkowej: stanowi jedynie, że powinno ono wykazywać „ściśły i stabilny związek” z danym państwem¹².

46. Miejsce zwykłego pobytu jest autonomicznym pojęciem prawa Unii, które nie odnosi się do każdego z pojęć użytych do oznaczenia tego samego zjawiska w krajowych systemach prawnych. W przeciwnym razie zagrożona byłaby jednolitość stosowania rozporządzenia, stwarzając możliwość podejmowania odmiennych decyzji przez organy zajmujące się jego stosowaniem.

¹⁰ W pkt 63 postanowienia odsyłającego sąd odsyłający przyznaje, że z rozporządzenia okazuje się wynikać, iż możliwe jest tylko jedno miejsce zwykłego pobytu, lecz sąd ten dodaje: „stanowisko to nie jest jednak przewidziane *expressis verbis* [w związku z czym], w tym kontekście, konieczne jest zapewnienie większej jasności i wyjaśnień ze strony Trybunału Sprawiedliwości”. Wszyscy uczestnicy rozprawy potwierdzili, że możliwe jest tylko jedno miejsce stałego pobytu. Inną, mającą zasadnicze znaczenie dla rozstrzygnięcia niniejszego sporu kwestią, jest sposób ustalenia tego miejsca.

¹¹ Motyw 24.

¹² Motyw 23.

47. Chociaż posłużenie się definicją „miejsca zwykłego pobytu”, stosowaną w innych przepisach prawa Unii, nie jest wykluczone, miejsce takie, charakteryzujące się tym, że wykazuje ścisły i stabilny związek z danym państwem, należy oceniać z uwzględnieniem *konkretnych celów tego rozporządzenia*¹³, które są wymienione w jego motywie 7.

48. Podmiot prawny powinien zatem ustalić ostatecznie miejsce zwykłego pobytu osoby zmarłej z tego punktu widzenia, a zatem w świetle wskazówek zawartych w samym rozporządzeniu, korzystając z innych jedynie w sposób pomocniczy.

49. Chociaż rozporządzenie nie definiuje pojęcia miejsca zwykłego pobytu, to jednak w motywach 23 i 24 zawiera przydatne wskazówki dotyczące określenia tego pojęcia. Przede wszystkim w rozporządzeniu wskazano, że ustalenie miejsca zwykłego pobytu powinno wynikać z ogólnej oceny okoliczności życia spadkodawcy w latach poprzedzających jego śmierć oraz w chwili jego śmierci.

50. Aby ułatwić tę ocenę, należy zebrać wszystkie istotne środki dowodowe, które są prawnie dopuszczalne. W tym kontekście zwykłe oświadczenia osób zainteresowanych dziedziczeniem, które są zgodne ze sobą i zostały złożone przed organem rozpatrującym sprawę spadkową niesprawującym (jak wyjaśnię w dalszej części) funkcji sądowych, wydają mi się niewystarczające do ustalenia miejsca zwykłego pobytu zmarłego.

51. Całość okoliczności faktycznych związanych z życiem spadkodawcy, o których mowa w motywie 23, pozwoli określić, której spośród przewidzianych w tym i w następnym motywie sytuacji odpowiada sytuacja konkretnego spadkodawcy.

52. Pierwsza sytuacja to taka, w której dane faktyczne dotyczące w szczególności czasu trwania i regularności obecności zmarłego w danym państwie (czynniki obiektywne), a także warunków i powodów tej obecności (czynniki subiektywne) wykazują same w sobie istnienie „ściśłego i stabilnego związku” z tym państwem¹⁴.

53. Z pewnością *stabilność* jest celem tej pierwszej fazy analizy. Uważam jednak, że po potwierdzeniu miejsca zwykłego pobytu zmarłego nie należy jeszcze wyciągać ostatecznych konsekwencji w odniesieniu do tego miejsca. Konieczna może być ponadto ocena okoliczności, które uzasadniały wspomniane miejsce zwykłego pobytu zmarłego¹⁵, aby określić jego zwykły ośrodek jego interesów życiowych.

54. Chociaż prawodawca Unii dał pierwszeństwo kryterium miejsca zwykłego pobytu, to jednak nie można nie uwzględnić rosnącej mobilności jednostek. Z tego powodu czas przebywania w państwie członkowskim nie jest sam w sobie decydującym kryterium: właściwe jest dokonanie oceny każdego przypadku, tak aby inne wskazówki dotyczące integracji w rodzinie i integracji społecznej danej osoby lub jej więzi z danym miejscem potwierdziły rezultat, na jaki wskazuje czynnik czasu.

¹³ Motyw 23 in fine. Wyróżnienie moje.

¹⁴ W tym kontekście uważam, że z rezydencji podatkowej zmarłego lub miejsca pobytu w związku małżeńskim zmarłego nie można wyciągnąć żadnych bezpośrednich wniosków: elementy te należy ocenić wraz z pozostałymi istotnymi dowodami w ramach łącznej oceny.

¹⁵ W szczególności działalność – zarobkową lub niezarobkową – wykonywaną przez zmarłego, miejsce jej wykonywania, czas jej trwania, charakter (ewentualnej) umowy, obecność lub brak stałego zakwaterowania, jego środowisko rodzinne i społeczne, miejsce jego leczenia, informacje, jaki organ administracji był odpowiedzialny za związane z tym wydatki itp.

55. Druga sytuacja została opisana w motywie 24 rozporządzenia dotyczącym przypadku, gdy nie stwierdzono regularnej i długotrwałej obecności zmarłego w danym państwie¹⁶. Z powyższego wynikają dwa założenia:

- Dana osoba mogła dokonać wyboru zawodowego, który doprowadził ją do ekspatriacji, lecz nie spowodował zmiany „ośrodk[ka] interesów jej] życia rodzinnego i społecznego”.
- Możliwa jest również sytuacja, w której życie spadkodawcy toczyło się między kilkoma państwami, przy czym spadkodawca nie utworzył stabilnego związku z żadnym z nich.

56. W odniesieniu do tych założeń element osobisty (obywatelstwo zmarłego) lub element ekonomiczny (miejsce położenia głównych składników jego majątku) mogą w szczególny sposób przyczynić się do ogólnej oceny wszystkich okoliczności faktycznych.

57. Uważam, że w świetle rozumowania sądu odsyłającego Trybunał powinien podkreślić, iż obywatelstwo zmarłego lub położenie składników jego majątku są elementami określającymi miejsce zwykłego pobytu *w sposób pomocniczy*. Innymi słowy: łączna ocena okoliczności faktycznych dotyczących stabilności sytuacji spadkodawcy i jej uzasadnienia będą mieć znaczenie dla ustalenia, czy sytuacja spadkodawcy jest „złożona”, zgodnie z terminologią użytą w motywie dwudziestym czwartym.

58. Ocena ta koniecznie poprzedza powołanie się na obywatelstwo i miejsce położenia głównych składników majątku zmarłego, co jest wyjątkowe w ramach systemu ustanowionego rozporządzeniem w celu zagwarantowania pewności prawa¹⁷.

59. Pragnę wreszcie przypomnieć, że motyw 25 in fine rozporządzenia, jeśli chodzi o ustalenie prawa właściwego, wskazuje na zakaz stosowania kryterium „oczywiście najbliższego związku” zmarłego z prawem innym niż prawo ostatniego miejsca zwykłego pobytu zmarłego, nawet jeśli ustalenie tego miejsca okazuje się złożone¹⁸. Moim zdaniem wynika z tego jasno, że nie można uniknąć ustalenia *jednego* miejsca stałego pobytu, bez względu na to, jak trudna może być ta operacja.

3. W przedmiocie niniejszej sprawy

a) W przedmiocie ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy: Niemcy czy Litwa?

60. Sąd odsyłający potwierdza, że dane dotyczące miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy „są przedstawione w aktach postępowania w sposób nieprecyzyjny lub są przedmiotem sporu”¹⁹. Nie wydaje się zatem, aby sąd pierwszej instancji lub sąd apelacyjny rozstrzygnęły tę kwestię.

61. Gdyby tak było, powstały obraz charakteryzowałby się raczej brakiem informacji niż obecnością wątpliwości wynikających ze współlistnienia przeciwstawnych danych, które to wątpliwości uniemożliwiłyby ukształtowanie się przekonania co do ostatniego miejsca zwykłego pobytu.

¹⁶ Tę drugą sytuację przedstawia się zazwyczaj poprzez odniesienie do pary emerytów, którzy mają dwa ośrodki życia: jeden na północy, a drugi na południu Europy. Zobacz podobnie wyrok Cour de cassation (sądu najwyższego, Francja) z dnia 29 maja 2019 r. (Cass. Ire civ., 29 mai 2019, n.º 18–13.383, JurisData n.º 2019–009044).

¹⁷ Miejsce zwykłego pobytu spadkodawcy jest kryterium przyznania jurysdykcji i określenia prawa właściwego, o których mowa odpowiednio w art. 4 i 21 rozporządzenia. Jeżeli chodzi o jurysdykcję międzynarodową, sytuacja majątkowa ma jedynie charakter pomocniczy (zob. art. 10 rozporządzenia); ma ona charakter wyjątkowy w zakresie prawa właściwego (art. 30 i, w stosownych przypadkach, art. 34). Obywatelstwo nie ma znaczenia, chyba że zmarły dokonał wyboru prawa (art. 5 i 22 rozporządzenia).

¹⁸ W odniesieniu do prawa właściwego związek ten służy skorygowaniu rezultatu wykorzystania miejsca zwykłego pobytu jako łącznika. Zobacz art. 21 ust. 2 rozporządzenia.

¹⁹ Punkt 41 postanowienia odsyłającego.

62. Gdyby w ramach skargi kasacyjnej niemożliwe było uzyskanie dalszych elementów oceny, spór będzie musiał zostać rozstrzygnięty w oparciu o dostępne elementy oceny, gdyż nie można rozstrzygnąć sprawy spadkowej, pozostawiając tę kwestię otwartą. Ostatecznie, jeśli wątpliwości dotyczące tej okoliczności okazałyby się niemożliwe do usunięcia, można by zastosować drugą z hipotez, o których mowa w motywie 24 rozporządzenia. Obywatelstwo zmarłej i położenie głównych składników majątkowych spadku wysuną się zatem na pierwszy plan w łącznej ocenie wszystkich obiektywnych okoliczności.

b) W przedmiocie transgranicznych skutków sprawy spadkowej

63. Sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy w przypadku braku pewności co do ostatniego miejsca zwykłego pobytu zmarłego zbieżność pozostałych znanych elementów (których dotyczy sprawa spadkowa) w jednej jurysdykcji (litewskiej) pozwala na uznanie sprawy spadkowej za wyłącznie krajową. W takim przypadku rozporządzenie nie miałyby zastosowania.

64. Jak już wspomniałem, stosowanie rozporządzenia nie jest dyspozytywne. Z przesłanki tej wynika, że znaczenie prawne niektórych oświadczeń lub zachowań, takich jak zachowanie małżonka zmarłej (który wyraził brak zainteresowania spadkiem i wyraził zgodę na rozpatrzenie sprawy spadkowej na Litwie), będzie określone przez rozporządzenie, jeżeli ma ono zastosowanie, lub przez inny system prawny, jeśli owo rozporządzenie nie ma zastosowania.

65. Chociaż wypowiedzenie się w tej kwestii należy do sądu odsyłającego, trudno jest uniknąć transgranicznych skutków rozpatrywanej sprawy spadkowej, biorąc pod uwagę, że jeden z potencjalnych spadkobierców znajduje się w Niemczech, drugi z nich oraz masa spadkowa znajdują się na Litwie, a zmarła miała ostatnie miejsce pobytu w jednym z tych państw (prawdopodobnie w Niemczech, gdzie, jak twierdziła, mieszkała w chwili sporządzenia testamentu). W tym samym zakresie ta sprawa spadkowa podlegałaby rozporządzeniu.

66. Odpowiedź, która uzależniałaby możliwość stosowania rozporządzenia od decyzji każdej ze stron w przedmiocie dotyczących jej aspektów sprawy spadkowej, stworzyłaby bardzo niepewną sytuację. Inną sprawą jest to, że po podjęciu decyzji o stosowaniu rozporządzenia wspomniane wyżej decyzje będą oceniane zgodnie z jego przepisami.

B. W przedmiocie czwartego pytania prejudycjalnego

67. Czwarte pytanie prejudycjalne opiera się na założeniu, że litewscy notariusze nie są uznawani za „sądy” w rozumieniu rozporządzenia. W oparciu o powyższą przesłankę sąd odsyłający zwraca się z pytaniem, czy notariusze ci są uprawnieni do wydawania poświadczeń prawa do dziedziczenia „bez przestrzegania ogólnych przepisów dotyczących jurysdykcji”.

68. Część druga tego samego pytania dotyczy uznania poświadczeń prawa do dziedziczenia za „dokument urzędowy” w rozumieniu rozporządzenia.

1. Związanie litewskiego notariusza zasadami jurysdykcji określonymi w rozporządzeniu

a) Uwagi wstępne: notariusz w świetle art. 3 ust. 2 rozporządzenia

69. Rozporządzenie definiuje „sąd” w art. 3 ust. 2. Pojęcie to obejmuje organy sądowe i inne podmioty prawne właściwe w sprawach spadkowych.

70. Prawodawca europejski, świadomy istnienia różnych modeli podziału własności w zakresie rozpatrywania spraw spadkowych w państwach członkowskich, uwzględnił tę okoliczność w rozporządzeniu²⁰. W ten sposób podkreśla on neutralność systemu zgodnie z innymi wstępnymi instrumentami, w których, bezpośrednio lub w drodze wykładni, przyjmuje się pojęcie „sądu”, łącząc instytucjonalny lub organiczny punkt widzenia z podejściem funkcjonalnym.

71. Trybunał miał już okazję stwierdzić w kontekście podobnym do rozpatrywanego w niniejszej sprawie, że „wykonywanie funkcji sądowych implikuje posiadanie kompetencji do rozpatrzenia sprawy potencjalnie spornej między stronami”²¹.

72. W wyroku WB Trybunał oparł się, po pierwsze, na swojej wykładni pojęcia „orzeczenia”, dokonanej w ramach konwencji brukselskiej z 1968 r. w odniesieniu do ugody sądowej, oraz na jego kwalifikacji do celów rozdziału tej konwencji dotyczącego uznawania i wykonywania orzeczeń. Po drugie, Trybunał powtórzył swoje wcześniejsze orzecznictwo dotyczące art. 267 TFUE.

73. W świetle tych okoliczności w wyroku WB Trybunał odmówił uznania za „organ sądowy” notariusza, który może wykonywać jedynie czynności związane z wydawaniem poświadczenia prawa do dziedziczenia na wniosek wszystkich zainteresowanych osób, przy czym pozostają jednocześnie nienaruszone prerogatywy sądu na wypadek wystąpienia między stronami sporu²².

b) Związywanie zasadami dotyczącymi jurysdykcji przewidzianymi w rozporządzeniu

74. Uznanie organu pozasądowego (lub przedstawiciela zawodu prawniczego) za „sąd” w rozumieniu rozporządzenia wywołuje dwa skutki: jeden w kontekście jurysdykcji międzynarodowej; drugi w kontekście systemu przepływu rezultatów jego działalności.

75. Gdy organ pozasądowy (lub przedstawiciel zawodu prawniczego) działa jako „sąd”, wówczas i tylko wtedy podlega zasadom dotyczącym jurysdykcji międzynarodowej określonym w rozporządzeniu²³. Gwarantuje się w ten sposób, że jego interwencje spełnią cel służący bliskości między organem a sprawą spadkową, która to bliskość jest niezbędna do skutecznego zarządzania wymiarem sprawiedliwości, oraz cel służący uniknięciu materialnej fragmentaryzacji dziedziczenia²⁴.

76. Poza powyższą sytuacją notariusz nie podlega zasadom dotyczącym jurysdykcji międzynarodowej określonym w rozporządzeniu. W związku z tym do notariusza nie należy również ustalenie, czy sądy sprawujące jurysdykcję, w której wykonuje on swoje funkcje, są zasadniczo właściwe do podjęcia decyzji, na dalszym etapie, w przedmiocie jego własności jako notariusza, zgodnie z podziałem terytorialnym stosowanym w prawie państwa siedziby organu orzekającego w sprawie.

20 Chociaż rozporządzenie wyraża w motywie 20 wspomnianą wolę, z jego brzmienia wynika jasno przekonanie, że funkcjonalne utożsamienie notariuszy (i innych przedstawicieli zawodów prawniczych) z sądami ma charakter uboczny.

21 Wyrok z dnia 23 maja 2019 r., WB (C-658/17, EU:C:2019:444, pkt 55; zwany dalej „wyrokiem WB”).

22 Wyrok WB, pkt 59 i akapit pierwszy sentencji.

23 Motyw 22 rozporządzenia. Zgodnie z wyrokiem Oberle organ sądowy w ścisłym tego słowa znaczeniu (to znaczy zgodnie z kryterium organicznym, a nie funkcjonalnym) podlega natomiast zasadom jurysdykcji w odniesieniu do każdego postępowania, które zostało mu powierzone w sprawach dotyczących dziedziczenia, nawet jeśli jego interwencja nie prowadzi do wydania decyzji rozstrzygającej spór: np. przy wydawaniu krajowego poświadczenia prawa do dziedziczenia.

24 Argument jednolitości w rozpatrywaniu (w szerokim rozumieniu obejmującym również odebranie i sporządzenie oświadczeń woli, a także wydawanie poświadczeń) dziedziczenia transgranicznego nie ma charakteru bezwzględny. Gdyby uwzględnić jedynie ten argument, wszelkie czynności związane z dziedziczeniem podlegającym rozporządzeniu powinny być dokonywane tylko w jednym państwie członkowskim: konkretnie w tym, którego organy sądowe posiadają jurysdykcję na podstawie rozporządzenia, jeżeli wszczęto przed nimi postępowanie. Nie jest to jednak wybór przyjęty przez prawodawcę europejskiego.

77. Wydaje się, że sąd odsyłający²⁵ interpretuje rozporządzenie w ten sposób, iż notariusz nie może wydać krajowego poświadczenia prawa do dziedziczenia, jeżeli sądy w ramach systemu prawnego, w którym on działa, nie mają jurysdykcji międzynarodowej na mocy rozporządzenia. Spostrzeżenie to dzielają rządy Austrii i Węgier, a jego treść została omówiona na rozprawie.

78. Z pewnością taka wykładnia gwarantowałaby jednolitość postępowania spadkowego związanego z kilkoma systemami prawnymi. Zgodnie z art. 64 rozporządzenia jest to również właściwa zasada przy składaniu wniosku o wydanie *uropejskiego* poświadczenia spadkowego. Rozporządzenie nie wprowadza jednak tej zasady, gdy wniosek dotyczy poświadczenia *krajowego*.

79. W motywie 32 rozporządzenia wyjaśniono, że cel jednolitości jest połączony z celem, jakim jest ułatwienie życia spadkobiercom; jest to przewidziane w przepisach takich jak art. 13. Okoliczność, że organy pozasądowe (na przykład notariusze niepełniący funkcji sądowych) z innych państw członkowskich wydają dokumenty dotyczące statusu spadkobiercy lub jego praw, nie powinna powodować fragmentaryzacji dziedziczenia pod względem rezultatu materialnego, ponieważ wszystkie te organy stosują to samo prawo.

80. Oczywiście wielość poświadczeń powoduje fragmentaryzację z perspektywy zarządzania spadkiem, jednak ta (nieunikniona) możliwość została przyjęta w rozporządzeniu, które przewiduje ją w motywie trzydziestym szóstym, odsyłając do dobrowolnego uzgodnienia stron co do sposobu postępowania jako formy rozwiązania. W przypadku braku takiego uzgodnienia – a zatem w sytuacji sporu – wymagana jest interwencja sądu: ostatecznie sprawa musi być rozstrzygnięta przez sąd właściwy na mocy rozporządzenia.

c) W przedmiocie niniejszej sprawy

81. Z informacji przedstawionych przez sąd odsyłający, które zostały potwierdzone na rozprawie, wynika, że litewski notariusz nie ma kompetencji do rozstrzygania spornych kwestii istniejących między stronami. Notariusz ten nie ma uprawnienia do ustalania okoliczności faktycznych, które nie są jasne i oczywiste, ani też do orzekania w przedmiocie spornych okoliczności faktycznych; gdy istnieją wątpliwości co do treści testamentu, ich wyjaśnienie nie jest zadaniem notariusza, ani też nie może on stosować się do interpretacji zaproponowanej przez jednego ze spadkobierców, a także, w przypadku braku porozumienia między spadkobiercami, nie może on wyjaśnić, jakie rozumienie treści testamentu odzwierciedla rzeczywistą wolę spadkodawcy.

82. W przypadku jakiegokolwiek sporu lub wątpliwości litewski notariusz musi się powstrzymać od podjęcia decyzji, a sprawa powinna zostać rozstrzygnięta przez sąd. W każdym razie to organy sądowe rozstrzygają spory w przedmiocie m.in. miejsca otwarcia spadku, ważności testamentu, jego wykonania lub zarządzania spadkiem²⁶.

83. Z informacji tych (które sąd odsyłający powinien potwierdzić) wynika, że wydanie krajowego poświadczenia prawa do dziedziczenia przez litewskich notariuszy nie wiąże się z wykonywaniem funkcji sądowych. Notariusze ci nie są zatem „sądem” w rozumieniu art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012.

84. W związku z powyższym notariusz litewski nie podlega zasadom dotyczącym jurysdykcji międzynarodowej określonym w rozporządzeniu, ani nie jest uwarunkowany okolicznością, czy zasady te przyznają jurysdykcję sądom litewskim w celu rozstrzygnięcia sporu dotyczącego spadku.

²⁵ Punkt 54 postanowienia odsyłającego.

²⁶ Na rozprawie przedstawiono wyjaśnienia dotyczące określenia kompetencji notariusza jako „wyłącznej”: ogranicza się ono do wymogu, aby spadkobiercy wystąpili o otwarcie spadku do notariusza.

2. W przedmiocie drugiej części czwartego pytania prejudycjalnego. Dokument urzędowy

85. Sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy poświadczenie wydawane przez litewskiego notariusza jest „dokumentem urzędowym” w rozumieniu rozporządzenia, który wywołuje skutki prawne w innych państwach członkowskich²⁷.

86. Trybunał kilkakrotnie orzekał w przedmiocie pojęcia „dokumentu urzędowego”, które jest zdefiniowane w art. 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia, ostatnio w wyroku WB²⁸. Status i zakres „autentyczności”, która jest zasadniczym elementem dokumentu urzędowego, są również określone w rozporządzeniu oraz były rozpatrywane przez Trybunał w tym samym wyroku²⁹.

87. Zgodnie z tym orzecznictwem i dostępnymi informacjami³⁰ wydaje się, że poświadczenie litewskiego notariusza posiada cechy niezbędne, aby uznać je za „dokument urzędowy” do celów rozporządzenia, ponieważ:

- notariusz jest uprawniony na podstawie art. 26 ustawy o notariacie do wydawania poświadczeń dotyczących dziedziczenia;
- na podstawie tego samego artykułu ustawy o notariacie fakty stwierdzone w dokumentach notarialnych są faktami ustalonymi i nie wymagają udowodnienia, o ile dokumenty te nie zostaną uznane za nieważne;
- zgodnie z art. 40 ustawy o notariacie notariusz odmawia dokonania czynności sprzecznej z prawem;
- poświadczenie prawa do dziedziczenia jest dokumentem urzędowym zgodnym z oficjalnym wzorem wprowadzonym przez ministerstwo sprawiedliwości, który poświadcza przyjęcie spadku i prawa spadkobierców do majątku; oraz
- przed jego wydaniem notariusz musi dokonać szeregu czynności, m.in. musi sprawdzić istnienie lub brak testamentu; jeżeli testament istnieje, musi zweryfikować jego treść i ważność; musi ustalić stan masy spadkowej; musi ustalić tożsamość spadkobierców, sprawdzając oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku; musi dokonać oceny więzi pokrewieństwa i małżeńskich oraz tytułów własności.

88. Również w tym przypadku ostateczne rozstrzygnięcie w powyższym względzie należy do sądu odsyłającego, którego znajomość jego prawa krajowego stawia go w lepszej pozycji do wyjaśnienia rzeczonej okoliczności. Jeżeli sąd odsyłający zdecyduje, że poświadczenie stanowi dokument urzędowy, jego moc dowodowa musi zostać uznana w innych państwach członkowskich zgodnie z art. 59 ust. 1 rozporządzenia.

27 Motyw 22 przewiduje czynności notarialne w ramach dwojakiego systemu: albo są to „orzeczenia”, albo „dokumenty urzędowe”. W rzeczywistości czynności te mogą nie być ani jednym, ani drugim.

28 Wyrok WB, pkt 67.

29 Motyw 62 rozporządzenia i wyrok WB, pkt 68: „Ponadto z motywu 62 owego rozporządzenia wynika, iż »autentyczność« dokumentu urzędowego powinna być pojęciem autonomicznym, obejmującym takie kwestie jak prawdziwość tego dokumentu, wymogi formalne dokumentu, uprawnienia organu sporządzającego dokument oraz procedurę, na podstawie której sporządzono ten dokument. »Autentyczność« powinna również obejmować elementy faktyczne stwierdzone przez właściwy organ w danym dokumencie urzędowym, takie jak fakt, że wskazane strony stanęły się przed tym organem we wskazanym dniu i że złożyły wskazane oświadczenia”.

30 Oprócz informacji przedstawionych przez sąd odsyłający oraz w uwagach rządu litewskiego na piśmie i na rozprawie, zob. badanie P. Beaumont, J. Fitchen i J. Holliday, *The evidentiary effects of authentic acts in the Member States of the European Union, in the context of successions*, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556935/IPOL_STU\(2016\)556935_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/556935/IPOL_STU(2016)556935_EN.pdf), s. 152 i nast.

C. W przedmiocie szóstego pytania prejudycjalnego

89. W rzeczywistości sąd odsyłający formułuje dwa powiązane ze sobą pytania, przyjmując za punkt wyjścia okoliczności faktyczne opisane w jego postanowieniu odsyłającym. Sąd odsyłający zmierza do ustalenia, czy zgodnie z tymi okolicznościami faktycznymi „strony przyjęły jurysdykcję sądów litewskich i wyraziły zgodę, że zastosowanie ma prawo litewskie”.

90. Odpowiedź wymaga zatem dokonania wykładni art. 22 ust. 2 rozporządzenia. Biorąc pod uwagę datę testamentu, który został sporządzony przed dniem 17 sierpnia 2015 r., rozważę również przepisy przejściowe rozporządzenia.

91. Zgodnie z art. 5 ust. 1 rozporządzenia wybranie przez zmarłego prawa państwa członkowskiego daje stronom zainteresowanym spadkiem możliwość przyznania, w drodze porozumienia, wyłącznej jurysdykcji sądom tego państwa, z zastrzeżeniem spełnienia określonych warunków. Artykuł 7 lit. c) rozszerza zakres wyboru, umożliwiając jego wyraźne dokonanie przed sądem, do którego sprawa została już wniesiona. W postanowieniu odsyłającym zwrócono się o dokonanie wykładni także tych przepisów.

1. Wybór prawa, które nie jest wyraźnie określone w testamencie

*a) Rozrządzenia testamentowe dokonane, od dnia 17 sierpnia 2015 r.*³¹

92. Potwierdzenie autonomii woli wyboru prawa właściwego w sprawach spadkowych jest jednym z najistotniejszych aspektów rozporządzenia. Ważność wyboru jest jednak uzależniona od spełnienia przesłanek subiektywnych, obiektywnych i formalnych.

93. Z oczywistych względów prawo wyboru przysługuje jedynie zmarłemu. Zgodnie z art. 22 ust. 1 rozporządzenia zmarły może jedynie dokonać wyboru swojego prawa krajowego³².

94. W celu zagwarantowania, że istniała wola dokonania wyboru i jasność co do przedmiotu tego wyboru, art. 22 ust. 2 rozporządzenia ustanawia przesłanki formalne: wybór musi być dokonany w sposób wyraźny w oświadczeniu w formie rozrządzenia na wypadek śmierci lub musi wynikać z postanowień takiego rozrządzenia. To właśnie ta druga możliwość stwarza najwięcej trudności w praktyce.

95. Wyjaśnienie, czy został dokonany wybór prawa w sprawach spadkowych, wymaga szczególnej staranności, aby zapewnić poszanowanie woli osoby (zmarłego), która z definicji nie jest w stanie jej potwierdzić ani omówić podczas otwarcia spadku.

96. Z tego powodu, a także ze względu na przesłanki formalne, o których już wspomniałem, uważam, że wyboru przez zmarłego prawa właściwego w sprawach spadkowych nie można wywnioskować na podstawie informacji zewnętrznych w stosunku do samego rozrządzenia testamentowego. Tym bardziej, gdy owo rozrządzenie testamentowe zostało dokonane w formie aktu notarialnego, a zatem udzielono (lub można domniemywać, że udzielono) porady co do prawa właściwego dla dziedziczenia.

31 Artykuł 84 stanowi, że rozporządzenie „stosuje się od dnia 17 sierpnia 2015 r.” Zgodnie z art. 83 ust. 1 jego przepisy stosuje się do dziedziczenia po osobach zmarłych w dniu lub po dniu 17 sierpnia 2015 r. Rozrządzenia testamentowe dokonane w tym samym dniu, 17 sierpnia 2015 r., są zatem objęte zakresem stosowania europejskiego aktu prawnego.

32 Możliwość ta mogłaby być szersza w przypadkach, o których mowa w art. 83 ust. 2, zważywszy na odesłanie do norm prawa prywatnego międzynarodowego obowiązujących w państwach miejsca stałego pobytu lub w państwach któregośkolwiek z obywatelstw zmarłego w chwili, w której dokonał on wyboru.

97. Czynniki zewnętrzne w stosunku do rozrządzenia testamentowego (takie jak np. przemieszczenie spadkodawcy do określonego państwa w celu sporządzenia testamentu, przynależność państwowa organu interweniującego lub prawo, które przyznaje mu jurysdykcję) nie są zatem decydujące. W stosownym przypadku będą one miały zastosowanie jako argumenty *ad abundantiam*, to znaczy na poparcie wniosku, czy dokonano wyboru prawa, wynikającego z samego rozrządzenia testamentowego.

98. W tym ostatnim przypadku, zgodnie z motywem 39 rozporządzenia można uznać wybór prawa za „wynikający z rozrządzenia na wypadek śmierci, jeżeli [...] zmarły w swoim rozrządzeniu poczynił odniesienie do konkretnych przepisów prawa państwa jego obywatelstwa lub jeżeli w inny sposób wymienił to prawo”.

99. Skutek ten będzie w dużej mierze zależeć od tego, jakie *konkretne przepisy* zostaną przywołane. Porównanie z prawem miejsca zwykłego pobytu, które ma zastosowanie, o ile nie postanowiono inaczej, jest konieczne w celu ustalenia, w jakim stopniu owe przywołane przepisy są typowe jedynie dla prawa, którego wybór jest przedmiotem dyskusji.

b) Testamenty sporządzone przed dniem 17 sierpnia 2015 r.

100. Powyższe uwagi mogą jednak ulec zmianie w przypadku testamentów sporządzonych przed datą pełnego stosowania rozporządzenia.

101. Artykuł 83 rozporządzenia ustanawia system przejściowy dla rozrządzeń testamentowych dokonanych przed dniem 17 sierpnia 2015 r. Jego celem jest ochrona tych rozrządzeń testamentowych przed zmianami legislacyjnymi, które nastąpiły po tym, jak spadkodawca określił przeznaczenie swojego majątku po śmierci.

102. Artykuł 83 ust. 2, który opiera się na celu, jakim jest zachowanie woli spadkodawcy, reguluje ważność wyboru prawa, krajowego lub innego, dokonanego przed dniem 17 sierpnia 2015 r. (jeżeli spadkodawca umrze w tym dniu lub po tym dniu). Wybór ten jest ważny, jeżeli spełnia przesłanki określone w rozdziale III rozporządzenia lub obowiązujące w chwili dokonania wyboru w państwie, w którym spadkodawca miał miejsce zwykłego pobytu, lub w którymkolwiek z państw, których posiadał obywatelstwo.

103. W myśl art. 83 ust. 4 rozporządzenia, jeżeli rozrządzenie na wypadek śmierci dokonane przed dniem 17 sierpnia 2015 r. jest ważne „zgodnie z prawem, które zmarły mógł wybrać zgodnie z niniejszym rozporządzeniem, prawo to uważa się za wybrane jako prawo właściwe dla dziedziczenia”.

104. Fikcja ustanowiona tym przepisem wyłącza konieczność ustalenia, czy w testamencie sporządzonym przed dniem 17 sierpnia 2015 r. dokonano wyboru prawa, w przypadku, gdy wybór ten nie wynika w sposób oczywisty z treści (w którym to przypadku należy stosować się do art. 83 ust. 2): oczywiście pod warunkiem, że spełniona jest przesłanka przewidziana w samym przepisie.

c) W przedmiocie niniejszej sprawy

105. Bezsporne jest, że testament został sporządzony w formie aktu notarialnego na Litwie w dniu 4 lipca 2013 r. W tym czasie sprawa spadkowa zawierała już elementy obce znane zmarłej: jej obywatelstwo litewskie, jej stała obecność w Niemczech, sytuacja jej majątku na Litwie oraz różne obywatelstwa odpowiednio jej małżonka i jej syna.

106. Co więcej, w owym czasie rozporządzenie weszło już w życie. Na podstawie art. 83 ust. 2 możliwe było dokonanie w wyraźny sposób wyboru prawa lub wyboru prawa wynikającego z postanowień rozrządzenia testamentowego.

107. W każdym razie, jeżeli testament jest ważny zgodnie z prawem krajowym zmarłego w chwili sporządzenia owego testamentu lub w chwili śmierci, art. 83 ust. 4 rozporządzenia zezwala po prostu na zastosowanie fikcji, że wspomniane prawo zostało rzeczywiście wybrane.

2. Wybór jurysdykcji zgodny z wyborem prawa

a) Uzasadnienie i przesłanki

108. Zgodnie z art. 4 rozporządzenia sądy państwa członkowskiego, w którym zmarły miał swoje miejsce zwykłego pobytu w chwili śmierci, mają wyłączną jurysdykcję międzynarodową do orzekania co do wszelkich spraw dotyczących spadku mającego elementy transgraniczne.

109. Prawdopodobnie będzie istnieć silny związek między wskazanymi w ten sposób sądami a majątkiem spadkowym, a także osobami zainteresowanymi tym majątkiem. A ponieważ prawem właściwym jest prawo ostatniego miejsca zwykłego pobytu spadkodawcy, automatycznie wystąpi również współzależność *forum/ius*. Oba są głównymi celami rozporządzenia, jak wyjaśniono w jego motywach 23 i 27.

110. Rosnąca mobilność osób wraz z możliwością wyboru prawa krajowego mającego zastosowanie do przyszłego dziedziczenia zagrażają wyżej wymienionym celom lub bezpośrednio utrudniają ich realizację. Mając to na uwadze, prawodawca europejski przyjął zasady dotyczące międzynarodowej jurysdykcji, które w niektórych warunkach zastępują jurysdykcję określoną w art. 4 rozporządzenia.

111. Jedną z tych zasad jest zasada dająca osobom zainteresowanym spadkiem uprawnienie do przyznania jurysdykcji sądom państwa, którego obywatelstwo posiadał zmarły, jeżeli wybrał on swoje prawo krajowe jako właściwe.

112. Można się zastanawiać, czy możliwość przyznana zainteresowanym stronom, która – co pragnę podkreślić – zależy od wcześniejszego wyboru prawa przez zmarłego, istnieje również wtedy, gdy nie ma pewności, czy został dokonany wyraźny wybór, lecz właściwość prawa krajowego zmarłego wynika z fikcji przewidzianej w art. 83 ust. 4 rozporządzenia (w odniesieniu do testamentów sporządzonych przed dniem 17 sierpnia 2015 r.).

113. W mojej ocenie odpowiedź na to pytanie powinna być twierdząca. Należy wykluczyć literalną wykładnię rozporządzenia (mimo iż zawsze odnosi się ono do prawa „wybranego” przez zmarłego) i wzmocnić przyznanie jurysdykcji organowi, który najlepiej zna mające zastosowanie prawo materialne. Uważam, że jest to rozwiązanie najbardziej zgodne z celem określonym w motywie 27 rozporządzenia.

114. W przypadku gdy wybrane przez zmarłego prawo regulujące dziedziczenie po nim jest prawem państwa członkowskiego, art. 5 rozporządzenia stanowi, że zainteresowane strony mogą przyznać wyłączną jurysdykcję do orzekania we wszelkich sprawach dotyczących spadku sądowi tego państwa członkowskiego.

115. Taka wyraźna umowa prorogacyjna podlega jednak ścisłym przesłankom formalnym zgodnie z ust. 2 rzeczonego art. 5. Celem jest zagwarantowanie, że osoba zawierająca umowę przyznającą wyłączną jurysdykcję zna jej treść, przyjmuje ją i jest świadoma jej skutków: prorogacji jurysdykcji wybranych sądów i uchylenia jurysdykcji sądów ostatniego miejsca zwykłego pobytu zmarłego.

116. Artykuł 7 lit. c) rozporządzenia stanowi również, że strony postępowania (które należy rozumieć jako postępowanie już wszczęte) wyraźnie uznają jurysdykcję sądu, do którego wniesiono sprawę. Artykuł 9 rozszerza jurysdykcję sądu wybranego w drodze umowy, który rozpoznaje już sprawę, na strony postępowania, które nie były stronami tej umowy, jeżeli wdadzą się one w spór, nie kwestionując jurysdykcji tego sądu.

117. Rozporządzenie nie przewiduje innych możliwości przyznania jurysdykcji. Niestawiennictwo zainteresowanej strony, która została powiadomiona o wszczęciu postępowania spadkowego, nie jest równoznaczne z jej dorozumianą prorogacją jurysdykcji. Oświadczenie, które zainteresowana strona składa poza jakimkolwiek postępowaniem, w odniesieniu do jej praw lub obowiązków związanych ze spadkiem, również nie wywołuje takiego skutku.

118. Prawodawca europejski nie nakłada w art. 5 takich samych rygorystycznych wymogów formalnych jak w art. 7. W tym drugim przypadku postępowanie jest w toku: zainteresowane strony wezwane do wzięcia w nim udziału, które uznają w tym czasie jurysdykcję sądu, do którego wniesiono sprawę, dysponują wszystkimi istotnymi elementami, aby ich zgoda została uznana za świadomą.

119. Uznanie jurysdykcji powinno być jednak wyraźne, aby uniknąć jakichkolwiek wątpliwości co do jego istnienia. Do ustawodawcy krajowego należy określenie innych przesłanek dotyczących czasu i formy, aby można było powołać się na uznanie jurysdykcji we wszczętym postępowaniu, z poszanowaniem zasad skuteczności i równoważności.

b) W przedmiocie niniejszej sprawy

120. Na podstawie informacji zawartych w odesłaniu prejudycjalnym nie wydaje się, aby istniała umowa prorogacyjna stron na rzecz sądów litewskich. Istnieją natomiast jednostronne oświadczenia małżonka zmarłej, złożone w Niemczech, w których zrzeka się on wszelkich roszczeń do spadku, wyraża zgodę na jurysdykcję sądu litewskiego i odmawia stawienia się przed nim w postępowaniach toczących się w tym państwie.

121. Istotne jest tylko drugie z tych oświadczeń, gdyż może ono odpowiadać sytuacji opisanej w art. 7 lit. c) rozporządzenia. Sąd odsyłający będzie musiał wyjaśnić, czy tak jest, mając na uwadze brzmienie tego oświadczenia, w szczególności zakres wyrażonej w nim zgody. Sąd ten będzie musiał również zbadać pozostałe przesłanki dotyczące czasu i formy przewidziane w jego prawie, aby tego rodzaju oświadczenie wywoływało skutek w postaci przyznania jurysdykcji w toczących się postępowaniach.

122. Co się tyczy jurysdykcji na podstawie umowy między stronami, uważam, że należy zaznaczyć, iż rozporządzenie nie powinno być interpretowane w sposób uniemożliwiający stronom rozstrzygnięcie sprawy spadkowej poza jakimkolwiek sporem w wybranym przez nie państwie członkowskim, o ile jest to możliwe na mocy prawa tego państwa członkowskiego. Powinno być to możliwe, nawet jeżeli prawo tego państwa członkowskiego nie jest prawem właściwym dla dziedziczenia. Kryterium to, które jest jasno wyrażone w motywie 29 rozporządzenia, może być użyteczne dla sądu odsyłającego.

V. Wnioski

123. W świetle powyższych uwag proponuję, aby Trybunał odpowiedział Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (sądowi najwyższemu Litwy) w następujący sposób:

- 1) Artykuł 4 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia

europejskiego poświadczenia spadkowego, a także pozostałe przepisy dotyczące miejsca zwykłego pobytu zmarłego należy interpretować w ten sposób, że wspomniane miejsce zwykłego pobytu może być tylko jedno.

- 2) Jeżeli miejsce zwykłego pobytu zmarłego znajduje się w jednym państwie, a inne istotne elementy dziedziczenia znajdują się w innym państwie lub w innych państwach, sprawa spadkowa ma charakter transgraniczny, a zatem zastosowanie ma rozporządzenie nr 650/2012.
- 3) Artykuł 3 ust. 2 i art. 4 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że notariusz, którego nie można uznać za „sąd” w rozumieniu przepisu, nie podlega zasadom dotyczącym jurysdykcji określonym w wyżej wymienionym rozporządzeniu.
- 4) Artykuł 3 ust. 1 lit. i) rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że krajowe poświadczenie prawa do dziedziczenia, takie jak będące przedmiotem postępowania głównego, wydane przez notariusza na wniosek jednej ze stron zgodnie z wzorem urzędowym i po sprawdzeniu zgodności z prawdą wymienionych w nim okoliczności faktycznych oraz oświadczeń, stanowi „dokument urzędowy” i wywołuje odpowiednie skutki dowodowe w innych państwach członkowskich.
- 5) Artykuł 22 ust. 2 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że wybór prawa przez zmarłego, który nie został wyraźnie dokonany w oświadczeniu w formie rozrządzenia na wypadek śmierci, może wynikać wyłącznie z postanowień takiego rozrządzenia.
- 6) Artykuł 83 ust. 4 rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że jeżeli wyboru prawa nie dokonano w drodze rozrządzenia testamentowego sporządzonego przed dniem 17 sierpnia 2015 r. lub jeżeli wybór ten nie wynika z postanowień tego rozrządzenia, do dziedziczenia stosuje się prawo krajowe zmarłego, zgodnie z którym wspomniane rozrządzenie testamentowe jest ważne, bez potrzeby ustalania, czy wspomniane prawo rzeczywiście zostało wybrane.
- 7) Artykuł 7 lit. c) rozporządzenia nr 650/2012 należy interpretować w ten sposób, że złożone przez zainteresowaną stronę poza postępowaniem oświadczenie, na podstawie którego uznaje ona jurysdykcję sądów w odniesieniu do toczącego się postępowania wszczętego przez inne strony, jest jednoznaczne z wyraźnym uznaniem jurysdykcji wspomnianych sądów, jeżeli owo oświadczenie spełnia przesłanki dotyczące formy i czasu wymagane w przepisach proceduralnych sądu orzekającego w sprawie.